

תגובת הכותב

ראיתי מש"כ הגאון הרב קונשטט שליט"א להעיר על מש"כ, בענין אין הולכין בממון אחר הרוב, שאין בי"ד דנין באומדנא, אלא ע"פ עדים, והבאנו דברי הרמב"ם פ"ח נזקי ממון ה' יג יד, וכן מוכח מדברי הר"מ פ"ה עדות ה' ח שאין עד נעשה דיין אף בדיני ממונות, והא אין לנו אומדנא גדולה מזו שהדיין לבד ראה מעשה ועכ"ז אינו יכול לרוץ, וכת"ר הביא כבר דברי הנתיבות סי' טו ס"ק ב' בא"ד שכתב לענין להוציא ממון אין שום הוה אמינא וכו', ועי' אבן האזל נזקי ממון פ"ח ה"א שהאריך בזה שאין בי"ד דנין ע"פ אומדנא וגם הוא עמד בדיוק דברי הרמב"ם פ' כ"ד סנהדרין ועיי"ש מה שיישב הדברים.

ויש לי עוד דרך בישוב דברי הרמב"ם אך אין כאן המקום להאריך בזה,

ועיין בקהלת יעקב סנהדרין סימן ז', בא"ד שמביא מש"כ התומים סי' פ"ז ס"ק כ"ז, בהא דפלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להורגו, ונחזי אנן אותו אחר שעמו מאי קאמר דאם אותו אחר אומר שהגרבע היה לאונסו אי"נ נרבע אחר היה א"כ מכחישים זא"ז בכדיקות ונפסלה עדותן ובע"כ שהשני שעמו אומר ג"כ שזה נרבע לרצונו וא"כ לדבריו הרי השני שמעיד עמו פסול, ומכאן מוכיח התומים דכל רשע שלא נודע פסולו לגבי הב"ד כשר לעדות מטעם חזקת כשרות מחשב עד כשר אע"פ דגליא קמי שמיא שהעד רשע דלא פסלה תורה אלא עד הידוע לנו שהוא רשע עכ"ל, ולהלן שם בד"ה והנה בתומים, בא"ד מדברי התוס' מכות דף ו'. ד"ה נרבע משמע להדיא דמיירי שהשני אומר ג"כ שזה שעמו נרבע לרצונו וכ"מ מסתימת הפוסקים ז"ל וכ"כ החלקת מחוקק והבית שמואל בסי' קט"ו ולדידהו ע"כ צ"ל שכל זמן שלא נפסל ע"פ עדים מחשבא עדותו כשרה באמת עכתי"ד.

וכמו שפסק הר"מ פ' י"ב עדות ה"ב וז"ל וכן אם אמר שאכל נבלה או בעל אסורה אינו נפסל עד שיהיו שם שני עדים, וכן משמע מלשון המחבר סי' לו ס' כה וכאשר דייק בן הברכ"י אות ל"א והובאו דבריו בפתחי תשובה שם ס"ק ל"ח, וז"ל משמע דוקא על פי שני עדים אבל על פי עד אחד לא מיפסל כלל אפילו מדרבנן, וכ"כ מהר"ש הלוי באהע"ז סי' י"ג ודבריו ברורים, וכן משמע ממ"ש הרשב"ץ ^{בשובותיו ח"ב סי' נ"ה עכ"ל.}

והרי זה ממש כדברינו שאף שאנו יודעים בכירור שהאמת הוא כדבריו, עכ"ז אין בי"ד יכולים לפוסלו כל זמן שאין שני עדים כשרים המעידים עליו. וכמש"כ על פי שנים עדים יקום דבר.

וכדברינו יוכן גם האי דינא דכחד גופא לא פלגינן דבורא, כיון דאין כאן קבלת עדות לגבי גוף זה, ואכהמ"ל, ועי' אבן האזל גיילה פי"ח ה"ב בטעם דחוששין לה עיי"ש.

ומה שהביא מהחידושי הרי"ם שגם בדבר ערוה מועיל, ומביא מסוף הל' גירושין דלכן עד אחד נאמן להעיד שמת בעלה, עיי"ש בלחם משנה שהוא מדין יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כשנראה להם וכדברי התוס', וכן כתב שם בנמוקי מהרא"י (הובא ברמב"ם פרנקל) ועיין באבן האזל נזקי ממון פ"ח ה' י"ג בסוף הסימן ד"ה והנה הב"ש, ומה שכתבתי בזה בקובץ בית אהרן וישראל גליין קטו (ב) חשס"ה.

יעקב שמש

בענין דג התכלת לדעת הרה"ק מראדזין זיע"א

לכבוד מערכת קובץ בית אהרן וישראל שלום רב

הנה בגליון קי"ט כתבתי מאמר בענין זיהוי דג התכלת ליישב ולחזק דעת האדמו"ר מראדזין זצוק"ל. ובגליון קכ"ג הגיב על זה הרב יואל קטן וכתב שגם הכותב (מאיר שלזינגר) מודה שדג הדיו אינו

חילזון אך (מאיר שלזינגר) טוען שהדיונון נקרא ע"י חז"ל חילזון ע"כ.

כדי להקל על המעיין אכתוב תמצית וקיצור ממה שכתבתי לגבי נקודה זו.

הנה ברמב"ם במשניות כלים כתב שחילזון הוא בעל חי שבתוך צדף ואילו ברמב"ם בהלכות ציצית כתב שהוא דג וכדי ליישב הסתירה כתבתי שיש שתי מושגים של חילזון יש חילזון סתם והוא צדף ויש חילזון מיוחד של תכלת וכלשון הברייתא חלזון זה (כך היא גירסת הערוך) והברייתא נותנת שתי סימנים לחילזון זה של תכלת 1 שדומה לדג. 2 שצבע החילזון הוא כחול אבל שניהם נקראים חילזון אלא שסתם חילזון הוא צדף 1 ואינו דומה לדג. 2 וגם אינו כחול.

עוד כותב הרב קטן שליט"א שדעת האדמו"ר מראדזין זצ"ל נדחה ע"י רובם ככולם של הלמדנים והחוקרים בנושא ע"כ.

הנה גם אני כשהתחלתי לעסוק בנושא התכלת דחיתי דעת האדמו"ר מראדזין וכך סברתי כמה שנים עד שמצאתי מה שכתב הרה"ק ר' שמשון מאוסטרופוליא זי"ע שבשנת ת"ר יבא אחד ויעשה תכלת וחקרתי אם יש מקור לקטע זה והעלתי שיש מקור וכמו שכבר כתבתי במאמרים הקודמים ואז נכנס בי חשק ליישב ולתרוץ דעת האדמו"ר מראדזין אז שבמשך הזמן מצאתי תירוצים על כל הקושיות שעל האדמו"ר מראדזין וראיתי אז הרבה סייצתא דשמיא בזה וכיום ח' תשרי תשנ"ט נכנסתי להרב פישר זצ"ל ושאלתי אותו מה הוא אומר על התכלת של הראדזינר אמר לי היום כבר לא מחזיקים מהתכלת שלו היום יש כבר תכלת חדש אח"כ באתי אליו עם הקונטרס שלי ביום כ"ח תשרי תשנ"ט והקראתי לפניו את תמצית הדברים בע"פ והוא הקשיב בסבלנות ובה' ניסן תשנ"ט כתב את הסכמתו.

אח"כ נסכב לי מן השמים להיות חדשיים בחו"ל והלכתי לראש ישיבת תורה ודעת הרב ישראל בעלסקי שליט"א והוא ג"כ היה משוכנע שהאדמו"ר מראדזין טעה והתווכחתי עמו בערך שעה שעתיים ולא הצלחתי לשכנע אותו ובערך כל שבעיים הייתי הולך אצלו להמשיך את הויכוח עד שלבסוף חזרתי לארץ ישראל בלי לשכנע אותו ונסכב מן השמים שבשנת תש"ס הייתי עוד חדשיים בחו"ל והמשכתי להתווכח עמו עד שביום ה' אדר אמר לי שמסכים שהאדמו"ר מראדזין צדק ובליל ד' אדר א' תש"ס כתב את הסכמתו.

וכמו כן קבלתי הסכמות מהרב עזריאל אירבעץ שליט"א, הרב שאול אלטר שליט"א, הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א, הרב משה הלברשטם שליט"א (זצ"ל), הרב אפרים פישל הערשקאוויטש שליט"א, הרב אפרים פישל רבינובויץ זצ"ל הרב צבי שרייבר שליט"א ועוד.

אלא שאני מביא רק ההסכמה של הרב פישר זצ"ל והרב בעלסקי שליט"א משום שהם היו בדיעה בתחילה שהאדמו"ר מראדזין טעה ואחר שהשמעתי בפניהם את כל התירוצים על שיטת האדמו"ר כתבו את הסכמתם.

ואגב אכתוב שהרה"צ ר' יצחק מאיר מודגנשטרן שליט"א לבש תכלת החדש הנעשה ממורקסס (אגרמן קהה קוצים) ואחר שבעוה"י דברתי אתו החליף לתכלת של האדמו"ר מראדזין הנעשה מדג הדיו. וה' יברך את עמו בשלום.

בכבוד רב
מאיר שלזינגר

צ"ה יום ה ניסן נ"ט

אל מע"כ הרה"ח מו"ה מאיר שלזינגר שליט"א, שלום וזכרה וכל טוב סלה.

כן ראיתי את קונטרסו אשר צפם ספר 'התכלת ומהותו' יקרא, אשר ערך מע"כ ליישב ולחזק דעת האדמו"ר מראדזין זצ"ל צענין החלזון, ודבריו נאמרו צעטו"ד.

והנני מצרכו שכן חכה מע"כ להמשיך בעבודת הקודש עד שיחטוררו להעסק צצירור ענין התכלת הנלרכים גם לעבודת צהמ"ק.
הכותב וחוסס למען כבוד התורה,

נאם ישראל יעקב פישר

צ"ה, ז' אדר א' שנת תש"ס לפ"ק

האיר לי הרה"ג מו"ר מאיר שלזינגר נ"י קונטרסו צענין התכלת ועצמתי על רוב דבריו וגם פלפלתי עמו בצרכי וכל דבריו צהצנה עמוקה וסברה ישרה, ודבר גדול עשה צמה שצירר וליצן

דעת הגה"ק מראדזין ז"וק"ל והראש דרך סלולה נהרן כל הקושיות שהקשו עליו ויותר מכ שצורר ע"י דרכו בקונטרס הנוכחי דברי רבותינו הראשונים אשר מפיחם לנו חיים ה"ה רש"י והרמב"ם ז"וקלל"ה ויישג כל הסתירות צאופן נפלא, ואפריון למטייה ליה צעד זה לצדו, ועוד וישר שהצדוקן מנייבו בעלמא להאיר עיני כלומדים ולישר דרך ההלכה.

כח"ח בהוקרה רבה
ישראל הלוי בעלסקי

איך אכלו רשב"י ובנו מהחרובים במערה הא הוי ערלה

שבת דף לג., נענה רשב"י ואמר כל מה שתיקנו לא תיקנו אלא לצורך עצמן וכו' אמרו שמעון שגינה יהרג, אזל הוא ובדיה טשו ביה מדרשא וכו' אזלו טשו במערתא איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא וכו', ופירש"י חרוב לאכול פירותיו ועינא דמיא לשתות ע"ש.

א. ומקשים העולם איך יכלו לאכול מפירות החרוב הא היו במערה בטבריה כדלקמן בגמ' (לד.) שחייבים בערלה ולא בחו"ל שלפעמים פטורים מערלה כמבואר ברפ"ו דברכות (לו.) וברמב"ם בפ"י דמע"ש ה"ד יעו"ש, וא"כ איך אכלו מזה. ואע"פ דודאי היה "פיקוח נפש", מ"מ דוחק לומר שנעשה להם "גס" כזה שמדינא אסור באכילה ורק משום דכ' "וחי בהם" ולא שימות בהם הותר להם לאוכלו.

והנה יעו"י בבעל המאור ברפ"ו דברכות (דף כו: ברי"ף) שכ' בזה"ל, כיון דאיכא דתני כרם רבעי ואיכא דתני נטע, נקטי בחו"ל כדברי המיקל בארץ ואין רבעי נוהג בכל נטיעה אלא בכרם בלבד שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זגב, אבל ערלה נוהגת בכל נטיעה, ולא כן כ' הר' שלמה במס' סוטה, עכ"ל. וכן יעו"ש במאירי בד"ה ארבע מתנות וכו' בסופו שכ' בזה"ל, אבל גפן יחידית אינה בתורת רבעי אבל דין ערלה נוהג על כל נטע ואף בגפן יחידית, אע"פ שבמקצת ספרים נמצא לגדולי הרבנים [רש"י] במס' סוטה הפך הדברים, ח"ו על פה קדוש לאומרה, ולא כווננו בה אלא לענין רבעי, עכ"ל המאירי ע"ש, והוא כש"כ בה"מ. ונר' כוונתם לרבי רש"י שם (מג:): בר"ה קלא אית ליה וכו', להכי נקט שתיים כנגד שתיים וכו' דסבר לה כמ"ד בברכות (לה.). כרם רבעי תנן שאין ערלה נוהגת בנטיעה אחת אלא בכרם שלם, עכ"ל רש"י ע"ש. וא"כ הוי פלוגתא דרש"י ובה"מ והמאירי אם רק ב"כרם" איכא "ערלה" או גם ב"נטיעה אחת".

וכן יעו"ש בברכות ברש"ש שכ' דכמחכ"ת הגרעק"א אישתמיטתיה דלענין כרם רבעי אי בעינן שתיים כנגד שתיים וכו' הוא מחלוקת השאילתות והרמב"ן מובאה בר"ן בפ"ק דר"ה (דף ב. ברי"ף) ובספ"ק דקידושין (דף טז. ברי"ף) וטעמם וגימוקם, ובמה שפירש"י שם (מג:): שאף ערלה אינה נוהגת אלא בכרם, כבר העיר בזה בבה"מ כאן וכו', עכ"ל הרש"ש ע"ש. ויעו"ש בר"ן שכ' דדעת השאילתות לג"ר אחא משכחא ז"ל כרש"י דנוהג רק בכרם שלם ולא בגפן יחידית, אולם הרמב"ן פליגי עליה וס"ל כבה"מ דה"ה בגפן יחידית וכו' יעו"ש. וא"כ לרש"י ולשאילתות שפיר קאכיל רשב"י מהחרובים דכיון דהיתה "נטיעה אחת" א"כ לא נוהג בזה "ערלה" אך לבה"מ והרמב"ן עדיין יל"ע.

אולם נר' דאף לרש"י ור"א בשאילתות כ"ז דוקא בגפן יחידית אם נוהג בו ערלה או דדוקא בכרם נוהג ביה ערלה אך בשאר אילנות לכו"ע נוהג ביה ערלה אף בעץ יחידי וכל פלוגתתם רק גבי "גפן" ותו לא, וא"כ אף לרש"י ולשאילתות עדיין צ"ע.

ב. ויש ליישב עפ"י הרמב"ם בפ"י דמע"ש ה"ה שכ' בזה"ל, הנוטה ברה"ר או בספינה, והעולה מאליו ברה"י וכו' חייבים בערלה וברבעי, עכ"ל. ומדוייק ברמב"ם דדוקא כשעלה מאליו ברה"י חייב בערלה ולא כן כשעלה מאליו ברה"ר דפטור מערלה. וכ"כ הרמב"ם להדיא בפירושו לערלה (פ"א מ"ב) דדוקא העולה ברה"י חייב אבל העולה ברה"ר פטור וכדכ' בספרא [בתורת כהנים פ' קדושים (יט', כג')] עה"פ כי תבואו וגו' ונטעתם וגו' (אות ס'), וכן שם עה"פ שלש שנים יהיה לכם וגו' (אות סג') ע"ש] ונטעתם פרט לעולה מאליו, וכן אמרו להדיא בתוספתא (פ"א אות ב') דהעולה לרבים פטור, עכ"ל הרמב"ם שם ע"ש. וכן יעו"ש ברדב"ז בה"ו שכ' דכן איתא להדיא בירושלמי (פ"א ה"ב ד"ג): הנוטע לרבים חייב בערלה עלה מאליו פטור מערלה, והי"נ תניא בתוספתא דהעולה מאליו לרבים פטור, ולא הוצרך הרמב"ם לפ' זה שהרי כ' דהעולה מאליו ברה"י חייב ומשמע דברה"ר פטור וכו', עכ"ד